

2. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у навчанні: теорія і практика. Київ: Літера, 2019. 280 с.
3. Ващенко Л. С. Інтерактивні методи навчання: сучасні підходи. Харків: Ранок, 2021. 256 с.
4. Журавльова О. В. Формування самооцінки учнів у навчальному процесі. Львів: Світ знань, 2017. 230 с.
5. Ковальчук О. П. Ігрові технології у навчанні: методичні аспекти. Дніпро: Освітня книга, 2022. 198 с.
6. Савченко О. Я. Сучасні методики навчання: теоретичні основи і практичні підходи. Одеса: Педагогічна думка, 2021. 310 с.
7. Чайковська В. Розвиток критичного мислення учнів у процесі інтерактивного навчання. Тернопіль: Освіта і наука, 2018. 260 с.

ІСТОРІОГРАФІЧНА РОЗВІДКА ОБРАЗУ ІВАНА ВИГОВСЬКОГО В ІСТОРИЧНИХ ПРАЦЯХ: ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ВІД XVII СТ. ДО СУЧАСНОСТІ

Кашуба В., Худобець О. А.

Оцінка істориками політичного спадку Івана Виговського зазнала значної трансформації з XVII ст. по XXI ст., яка дозволяє побачити наскільки може видозмінюватись сприйняття видатної історичної постаті залежно від суспільно-політичного контексту.

Актуальність дослідження зумовлена недостатньою обізнаністю суспільства з життєвим шляхом Івана Виговського, а також паралелями тогочасних подій з триваючою зараз збройною агресією Росії проти України. Адже події XVII ст. багато в чому перегукуються з сучасними подіями, коли Україна знову веде боротьбу за незалежність і власний геополітичний вибір.

Джерельну базу дослідження становлять історичні праці Самійла Величка, Григорія Граб'янки, Очевидця, Миколи Костомарова, Михайла Грушевського, Івана Нечуй Левицького, Сергія Соловйова, радянських авторів та наших сучасників Тетяни Яковлевої, Наталії Яковенко та Сергія Плохія.

Почавши опрацювання джерел в Національній історичній бібліотеці, автор зрозумів що великого так би мовити «слона» джерельної бази легше «з'їсти» – поділивши його на окремі шматочки. У нашому випадку – окремі часові відрізки: козацькі період, українські історики XIX ст., імперські та радянські дослідники, сучасні історики.

Козацькі літописці в своїх творах займають «загальнокозацьку» позицію. Відстоюючи інтереси ні шляхти, ні старшини ні Москви, а

саме козаків, бо працювали з джерелами які писали безпосередні учасники подій – представниками козацького середовища. Характерно, що описи діянь І. Виговського за своїм розміром значно поступається розповідям про попередній період (Хмельниччина) та наступні події (Руїна). Для них Виговському не був визначним діячем, а його правління було лише перехідним між славним періодом Хмельниччини та страшним періодом Руїни. Таку оцінку можна пояснити тим що літописці несвідомо порівнювали його з Б. Хмельницьким.

Аналіз історіографії показав, що літописці фокусували увагу на внутрішніх чварах Гетьманщини часів Виговського. Називаючи саме конфлікт Виговського та Мартина Пушкарка початком Руїни. Самійло Величко в своєму літописі доволі драматично описує цей момент: «не встигнули зітліти людські трупи на польських і українських полях де відбувалися битви аж тут, на лівому березі Дніпра, від Переяслава й Полтави, запалав і набрав своєї сили новий конфлікт, який розпочав Руїну. Почався він на думку Самійла Величка «з причини 2 людей нового Гетьмана Івана Виговського та Полтавського полковника Мартина Пушкаря, який хотів привласнити собі булаву» [1 с. 247].

У XIX ст. українські історики на відміну від козацьких літописців зміщують увагу з питання внутрішніх суперечок на питання автономії українського народу. Приділяючи Гадяцькій угоді значно більше уваги, називаючи її необхідним кроком у розвитку Української державності, бо створювала як писав Грушевський: гарантії автономного українського життя, політичної самовуправи українського народу, як окремої цілості. Проте історики наголошували, що Гадяцька угода, хоч і була проривна, але з'явилася в самий невідповідний момент, коли Українське суспільство було розділено внутрішніми конфліктами та вважало Гадяцьку угоду зрадою інтересів Хмельниччини. Історики 19 ст. бачили в Гадяцькій угоді розрив між теоритично правильним рішенням та неможливістю реалізувати його в життя [2, 3, 4].

Для російських істориків Іван Виговський завжди був, є та буде ворогом Росії. Його намагання відділити Гетьманщину від Московського Царства «виводять з себе» імперських та радянських істориків. Проте мотиви дискредитації Виговського відрізнялися. Імперські історики вважали основним проступком Виговського – зраду царю. Радянські більше звертали увагу на пригнічення ним селян. Але ненависть до Польщі у обох поколінь була спільною.

Сергій Соловійов, представник імперської історіографії, описував Виговського як «зрадника», акцентуючи на його пропольських симпатіях і зображуючи його як шляхтича, що прагнув служити польським панам. Соловійов стверджував, що приєднання до Москви було вибором «народної більшості», намагаючись створити образ глибокого розколу між Виговським і козаками [6].

У радянських підручниках Виговський зображався як амбітний феодал, що прагнув відновити польсько-шляхетський устрій в Україні. Його політика розглядалась як зрада ідеям Хмельницького, а повстання проти нього романтизувались як боротьба «козацьких низів» проти феодалізації. Гадяцький договір згадувався лише як «зрадницький», без аналізу його наслідків.

Сучасні дослідники починають переосмислювати образ І. Виговського як значущу постать в українській історії. Бо якщо раніше він був для істориків лише «предтечою» Руїни, то тепер його розглядають як творця альтернативної політичної моделі розвитку України.

С. Плохій та Н. Яковенко описують І. Виговського, як освічену людину та хорошого дипломата. Наголошуючи, що його діяльність була спрямовувалася на збереженні незалежності України та уникнення домінування Москви. Новітні історики розглядають діяльність І. Виговського, як прогресивну, але водночас надто складну для реалізації в тих умовах. наполягаючи на, тому що Гадяцька угода була спробою дати відповідь на наростаючу загрозу з боку Москви через інтеграцію Гетьманщини в європейське політичне життя [5, 6].

Наталія Яковлева, в своєму творі «Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII ст.», викриває Виговського на подвійній політичній грі. Вказуючи на його зв'язки з московськими воєводами на початку національно визвольної війни. Що зовсім не збігається з уявленнями радянських історіографів [8].

Погляди істориків різних періодів на Виговського активно змінювались. Козацькі літописці звинувачували його у внутрішніх чварах, які на їх думку призвели до Руїни. Імперські історики наголошували на нібито «зраді» царю, радянські – на проведенні антинародної політики. Сучасні дослідники відкидають традиційні штампи щодо Виговського. Більше приділяють увагу близькому соратнику Гетьмана – Юрію Немиричу та глибше досліджують Гадяцьку угоду використовуючи іноземні джерела.

Новий погляд на діяльність Івана Виговського лише формується. Його проєкт Великого Князівства Руського, орієнтованого на Європу, набуває актуальності сьогодні, коли Україна бореться за європейське майбутнє.

Список використаних джерел

1. Величко С. Літопис / Перекл. з книжної української мови В. Шевчук. – К.: Дніпро, 1991. – Т. 1. – 376 с.
2. Грушевський М.С. Історія України-Руси: В XI кн. XII тт. Т. X: Роки 1657 – 1658. – К.: Наукова думка, 1998. – 396 с.
3. Костомаров М. Історичні монографії. Т.VI. Гетьманування Івана Виговського і Юрія Хмельницького. 1891. – 234 с.
4. Левицький І.О. Українські гетьмани Іван Виговський та Юрій Хмельницький [Текст] / . Львів: Друк. Т-ва ім. Шевченка, 1879. - 58 с.
5. Плохій С. Брама Європи / Сергій Плохій; пер. з англ. Романа Клочка. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 496 с.
6. Соловйов С. М. Сочинения: В 18 кн. -Кн. V. - Т. 9 - 10. История России с древнейших времен /Отв. ред. И.Д. Ковальченко, С.С. Дмитриев. - М.: Мысль, 1990. - 718 с.
7. Яковенко, Наталія. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Н. Яковенко. – Київ: Генеза, 1997. – 380 с.
8. Яковлева, Тетяна. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття: причини і початок Руїни: [монографія] / Т. Яковлева. – Київ: Основи, 1998. – 447 с.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ОСНОВА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛУ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТА «БІОЛОГІЯ»

Кнігніцький П., Степанюк А. В.

Сучасний освітній процес потребує адаптації до нових викликів, зокрема у викладанні біології в середній школі. Біологія є однією з базових природничих дисциплін, яка формує уявлення учнів про живі організми та їх функціонування. Однак, ефективність її викладання залежить від методики, що використовується вчителем. Сьогодні існує багато інноваційних підходів, які дозволяють зробити уроки більш цікавими та результативними.

Методика навчання біології – це наука про систему навчання і виховання, яка зумовлена особливостями шкільного предмета [1]. Вона охоплює принципи, методи та засоби навчання, які сприяють ефективному засвоєнню матеріалу учнями.

Біологія як навчальний предмет відзначається своєрідністю форм і методів викладання, які впливають із специфіки об'єктів навчання (живі організми, явища живої природи та її розвиток) [2]. Вона